

Bazyli Poskrobko (1941-2021)

W dniu 28 października 2021 roku zmarł Profesor dr hab. inż. Bazyli Poskrobko – Fundator Fundacji Ekonomistów Środowiska i Zasobów Naturalnych oraz wieloletni redaktor naczelny Czasopisma „Ekonomia i Środowisko”.

Redakcja Czasopisma załącza artykuł pro memoria poświęcony Profesorowi, autorstwa T. Borysa, S. Czai i B. Fiedora.

Nie umiera ten, kto trwa w sercach i naszej pamięci.

Elżbieta Broniewicz
redaktor naczelna
Czasopisma „Ekonomia i Środowisko”

Tadeusz BORYS
Stanisław CZAJA
Bogusław FIEDOR

Profesor Bazyli Poskrobko uczony i nauczyciel akademicki przyjaciel, człowiek

Profesor Bazyli Poskrobko trwającą ponad czterdzieści lat niezwykle aktywną i owocną pracą naukową, działalnością dydaktyczną, kształceniem młodych kadr naukowych, organizacją badań i popularyzacją nauki zasłużył sobie na miano jednego z niekwestionowanych liderów polskiej nauki w takich obszarach, czy subdyscyplinach nauki, jak ekonomia ochrony środowiska, ekonomia środowiska i zasobów naturalnych, polityka ekologiczna, i ekonomia zrównoważonego rozwoju oraz organizacja i zarządzanie w ochronie środowiska. W każdym z wyżej wskazanych obszarów aktywności miał bardzo bogaty, wręcz imponujący pod względem ilościowym i jakościowym dorobek. Dorobek, który w pełni uzasadnia określenie go mianem wybitnego uczonego i nauczyciela akademickiego, osoby o której możemy powiedzieć, że uosabiała humboldtowski ideał uniwersytetu jako instytucji dążącej do doskonałości nauki i nauczania i zarazem twórczego przenikania się tych dwóch sfer. Zarazem jednak, będąc zawsze głęboko zanurzonym w życie społeczno-gospodarcze, a w ekologiczny czy przyrodniczy wymiar procesów rozwojowych w szczególności, znakomicie rozumiał Profesor Bazyli Poskrobko, na czym polega tzw. trzecia misja współczesnego uniwersytetu, czyli potrzeba jego aktywnego oddziaływania na procesy rozwojowe i szeroko rozumiana społeczna odpowiedzialność z tym związana.

Już w okresie po uzyskaniu stopnia naukowego doktora nauk ekonomicznych (1978), a przed kolejnym awansem naukowym, czyli habilitacją w zakresie nauk ekonomicznych (1994), Profesor Bazyli Poskrobko stał się powszechnie znanym i uznanym w kraju autorytetem w zakresie ekonomiki ochrony środowiska, ekonomii środowiskowej oraz organizacji zarządzania w sferze ochrony środowiska i gospodarowania jego zasobami. Z Jego pomysłów i idei będą jeszcze długo korzystać przyszłe pokolenia badaczy. Obszerność dorobku nie pozwala na jego bardziej szczegółową prezentację w tym pośmiertnym wspomnieniu. Przynotujmy zatem tylko kilka ważnych faktów:

- autorstwo (współautorstwo) wielu dziesiątek publikacji naukowych, w tym książek wydanych m.in. przez Państwowe Wydawnictwo Naukowe (obecnie Wydawnictwo Naukowe PWE S.A.) oraz Wydawnictwo „Ekonomia i Środowisko”;
- przygotowanie (samodzielnie, jako kierownik zespołu bądź wykonawca) kilkadziesiątu raportów, ekspertyz itp. dla instytucji krajowych i zagranicznych: Ministerstwa Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa, Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego, Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, University of Minnesota, Europejskiego Stowarzyszenia Ekonomistów Środowiska i Zasobów Naturalnych i innych;
- członkostwo w Radzie Ekologicznej przy Prezydencie Rzeczypospolitej Polskiej;
- członek-założyciel Oddziału Polskiego Europejskiego Stowarzyszenia Ekonomistów Środowiska i Zasobów Naturalnych i jego wieloletni wiceprezes, współinicjator powołania i redaktor naczelny czołowego polskiego czasopisma w obszarze ekonomii środowiska i ekonomii ekologicznej „Ekonomia i Środowisko”;
- rozprawa habilitacyjna pod tytułem: „Sterowanie procesami ochrony środowiska”, będąca twórczym wkładem Profesora Bazylego Poskrobko w obszarze badań empirycznych i dociekań teoretycznych nad efektywnością ekonomiczną i skutecznością ekologiczną prawno-administracyjnych i ekonomicznych instrumentów sterowania jakością środowiska w warunkach transformacji systemu gospodarczego Polsce.

Dynamika i jakość dokonań naukowo-dydaktycznych czy organizacyjno-popularyzatorskich w kolejnym okresie Jego pracy, której zwieńczeniem było uzyskanie w roku 2000 tytułu profesora nauk ekonomicznych, były nadal godne najwyższego uznania. Przytoczmy tylko kilka najważniejszych faktów to ilustrujących:

- autorstwo (współautorstwo) siedmiu monografii, rozpraw i studiów;
- autorstwo około trzydziestu referatów opublikowanych w materiałach konferencji międzynarodowych i krajowych;
- współautorstwo czterech podręczników i skryptów;
- wykonanie trzydziestu czterech opracowań w ramach grantów, prac zleconych i ekspertyz (piętnaście samodzielnych i dziewiętnaście współautorskich) oraz kierowanie jedenastoma projektami badawczymi. Zleceniodawcami tych projektów byli: Komitet Badań Naukowych (KBN), Ministerstwo Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa (MOŚZNiL), Instytut Ochrony Środowiska (IOŚ), samorządy terytorialne i przedsiębiorstwa;
- recenzje wydawnicze dwunastu publikacji książkowych i około czterdziestu artykułów naukowych;
- Członkostwo w Komitecie Człowiek i Środowisko przy Prezydium Polskiej Akademii Nauk oraz tytuł Honorowego Akademika Białoruskiej Akademii Nauk Inżynierskich (1997).

Już w okresie przed uzyskaniem tytułu naukowego (2000) Profesor Bazyli Poskrobko w sposób niezwykle znaczący i powszechnie dostrzegany w kręgu ekonomistów środowiska i zasobów naturalnych, specjalistów w zakresie zarządzania środowiskiem, a także wśród przedstawicieli nauk przyrodniczych i technicznych

podejmujących problemy ochrony środowiska, powiększył swój dorobek od strony jakościowej. Należy tu zwłaszcza podkreślić jego publikacje, badania i dorobek wdrożeniowy dotyczący takich dziedzin jak:

- a) koszty ochrony środowiska, w tym – nie identyfikowane przez statystykę państwową – bieżące nakłady na ochronę środowiska w przedsiębiorstwach;
- b) rachunek ekonomiczny ochrony środowiska;
- c) zasady projektowania oraz oceny efektywności funkcjonowania ekonomicznych instrumentów ochrony środowiska, w tym zaprojektowanie nowego systemu opłat za emisję zanieczyszczeń powietrza (1998 r.). Związana z tym nurtem monografia, „Zarządzanie środowiskiem”, zawierała m.in. własny, ogólny model systemu zarządzania środowiskiem, określała jego prawne i polityczne uwarunkowania (zarówno krajowe jak i międzynarodowe – prawo i polityka ekologiczna Unii Europejskiej), dokonywała systematyzacji narzędzi zarządzania środowiskiem oraz proekologicznych systemów zarządzania w przedsiębiorstwie, z uwzględnieniem uwarunkowań wynikających z ogólnej koncepcji jak i polityki zrównoważonego rozwoju (ekorozwoju);
- d) wniesienie twórczego wkładu w określenie teoretycznych podstaw i praktycznych rozwiązań w zakresie modelowania systemu zarządzania środowiskiem w skali państwa, regionu i samorządu terytorialnego oraz kosztów i efektów zarządzania środowiskowego w przedsiębiorstwie;
- e) analiza teoretycznych i praktycznych aspektów trwałego i zrównoważonego rozwoju (ekorozwoju);

Z pełnym przekonaniem można powiedzieć, że ten dorobek złożył się na stworzenie Białostockiej Szkoły Naukowej szeroko rozumianej ekonomii i ekonomii środowiska, obejmującej wszystkie wyżej wskazane nurty refleksji teoretycznej i badań empirycznych. Szkoły, która w kolejnych latach osiągała z jednej strony znaczenie i uznanie dzięki dorobkowi Profesora i Jego uczniów, zyskujących kolejne stopnie naukowe (doktora i doktora habilitowanego), z drugiej zaś dzięki twórczej i aktywnej współpracy z innymi ośrodkami naukowymi zajmującymi się ekonomią i ekonomią środowiska, ekonomią ekologiczną i ekonomią zrównoważonego rozwoju: Wrocław i Jelenia Góra, Warszawa, Łódź, Poznań, Szczecin, Katowice czy Kraków. W kolejnych latach niezwykle owocną platformą tej współpracy stały się zwłaszcza zapoczątkowane dzięki inicjatywie Profesora Bazylego Poskrobko, z czasem międzynarodowe, interdyscyplinarne konferencje poświęcone różnym aspektom i obszarom zrównoważonego rozwoju jako współczesnemu imperatywowi i modelowi zarazem rozwoju społeczno-gospodarczego.

W drugiej dekadzie XXI stulecia zainteresowania badawcze Profesora Bazylego Poskrobko objęły zagadnienia wiedzy, jej kształtowania i rozumienia, co było naturalnym wykorzystaniem Jego niezwykle obszernego oraz głębokiego zasobu doświadczeń badawczych. Zaowocowało to wieloma znakomitymi opracowaniami Profesora, które mogą stanowić bogate źródło inspiracji, ale przede wszystkim wiedzy z tego zakresu, o bardzo uporządkowanym i holistycznym charakterze. Warto przywołać w tym momencie dwie monografie. Pierwsza z nich – „Nauka o kreowaniu wiedzy” –

ukazała się w 2017 roku, będąc jedną z pierwszych tego typu prac w polskiej literaturze. Realizując ją Profesor Bazyli Poskrobko rozszerzył wyzwania z zakresu zrównoważonego rozwoju na przestrzeń kolejnej rewolucji cywilizacyjnej – społeczeństwa informacyjnego i gospodarki opartej na wiedzy, czy jak szczególnie lubił – gospodarki opartej na mądrości. Praca Profesora Bazylego Poskrobko pokazała, jak zmienia się charakter współczesnej nauki i metod jej kreowania i jakie generuje to wyzwania dla współczesnego człowieka. Ogromną jej zaletą, a jednocześnie dowodem niezwykłej erudycji Profesora Bazylego Poskrobko jest konsekwentny holizm poznawczy.

Druga praca – „Warsztat naukowy ekonomisty” – opublikowana w 2020 roku, stała się, czego nie można było przypuszczać podejmując to wyzwanie, swoistym „testamentem naukowym” Profesora Bazylego Poskrobko, który pozostawił wszystkim młodszym i bardziej dojrzałym badaczom. Bardzo chciał opublikować tę obszerną, ale i ważną merytorycznie pracę, co Mu się udało i co podkreślał w ostatnich miesiącach swojego życia. Mieliśmy okazję wspólnie z Profesorem współtworzyć, z Jego inicjatywy i pod Jego redakcją naukową, „Warsztat naukowy ekonomisty”. To Profesor Bazyli Poskrobko nadał tej pracy unikatowy charakter narracji, opartej także na osobistych doświadczeniach autorów książki i zakładającej – co Profesor wyraźnie podkreśla w Przedmowie, że *„Warsztat naukowy to wiedza i umiejętności wychodząca poza ramy uprawianej dyscypliny. Wzbogaca on wiedzę czysto ekonomiczną o te aspekty, które w dużym stopniu powodują, że dane opracowanie ma walor naukowy i wysoką jakość, a zatem rzeczywiście, a nie pozornie wzbogaca naukę ekonomii”*.

W ostatnich latach wydawało się, że wyhamowuje swoją aktywność naukową ale to były tylko pozory. Co pewien czas publikował inspirujące dzieła coraz bardziej wkraczające na obszary innych dziedzin i dyscyplin naukowych. Zawsze podkreślał, że to rozszerzanie perspektywy badawczej było dla niego „starannie pielęgnowanym marzeniem”. Obrazowało się coraz odważniejszym wkraczaniu w niezwykle złożone problemy socjologii i psychologii wiedzy, procesów myślenia czy twórczości.

Profesora Bazylego Poskrobko postrzegać należy jako godny rekomendacji i naśladowania wzór uosabiający humboldtowski model uniwersytetu: profesora jako uczonego i profesora jako nauczyciela akademickiego i wychowawcę, czy intelektualnego i duchowego przewodnika młodych adeptów nauki. Wspomnijmy tylko, że pod Jego naukowym kierunkiem kolejne osoby uzyskały stopień doktora nauk ekonomicznych, zaś inne, dzięki Jego pomocy i wsparciu pomyślnie przeprowadziły swoje przewody habilitacyjne. Jedna z Jego naukowych wychowanków uzyskała już tytuł profesora nauk ekonomicznych. Profesor Bazyli Poskrobko był recenzentem w wielu postępowaniach o nadanie stopnia doktora, doktora habilitowanego i o nadanie tytułu naukowego profesora.

Dorobek dydaktyczny Profesora Bazylego Poskrobko jest znany i uznany w całym kręgu ekonomistów środowiska i zasobów naturalnych w Polsce, a dzięki kontaktom międzynarodowym Oddziału Polskiego ESEŚiZN (obecnie Polskiego Stowarzyszenia Ekonomistów Środowiska i Zasobów Naturalnych) oraz osobistej współpracy Profesora z niektórymi uczelniami zagranicznymi (m.in. University of Minnesota w USA

oraz Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales) także za granicą. Propozycje i programy dydaktyczne opracowane osobiście przez Profesora Bazylego Poskrobko lub przez zespoły, którymi kierował, były często wykorzystywane w innych uczelniach polskich, zwłaszcza w ośrodkach współpracujących (Uniwersytety Ekonomiczne we Wrocławiu, Krakowie i Katowicach, Uniwersytet Warszawski, Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie i inne) z Jego macierzystymi uczelniami. Profesor Bazyli Poskrobko pracował na Politechnice Białostockiej, Uniwersytecie w Białymstoku, czy Wyższej Szkole Ekonomicznej w Białymstoku

Pośród zainicjowanych bądź rozwiniętych (opracowanych) przez Profesora Bazylego Poskrobko przedsięwzięć dydaktycznych do najważniejszych zaliczyć należy:

1. Przygotowanie programów nowych, kierunków studiów i specjalności. Był współautorem planu studiów magisterskich na kierunku *ochrona środowiska*, w tym autorem planu studiów na specjalności *zarządzanie ochroną środowiska*. Pod kierunkiem Profesora Bazylego Poskrobko został opracowany plan studiów magisterskich na kierunku *zarządzanie i marketing*, i plan studiów na kierunku *turystyka i rekreacja*, specjalność *turystyka na obszarach przyrodniczo cennych*. Służył również cennymi uwagami osobom, które starały się wprowadzać nowe kierunki, specjalności i przedmioty środowiskowe na własnych uczelniach.
2. Autorskie plany i programy studiów podyplomowych: „Ochrona środowiska dla nauczycieli”, „Zarządzanie ochroną środowiska”, „Sterowanie ekorozwojem” i „Zarządzanie”.
3. Autorskie programy oraz prowadzenie wykładów z takich przedmiotów, jak: (a) ekonomia ochrony środowiska, (b) ekonomiczne, prawne i społeczne podstawy ochrony środowiska, (c) kształtowanie ekorozwoju, (d) zarządzanie środowiskiem.
4. Prekursorski wkład w stworzenie podstaw ekonomii zrównoważonego rozwoju, szybko rozwijającej się subdyscypliny teorii ekonomii i teorii rozwoju społeczno-gospodarczego.

Będąc uczonym i nauczycielem akademickim wpisującym się w klasyczną, humboldtowską wizję uniwersytetu, Profesor Bazyli Poskrobko był w pełni świadomy, że w poczuciu społecznej odpowiedzialności współczesny uniwersytet, a więc i poszczególni profesorowie, powinni angażować się także w działania służące wspieraniu rozwoju lokalnego, regionalnego, rozwoju kraju, a nawet podejmować wyzwania o charakterze globalnym, z którymi tak często przecież mamy do czynienia choćby w przypadku transformacji od tradycyjnego modelu wzrostu do rozwoju zrównoważonego i trwałego. W tym właśnie kontekście należy postrzegać tak liczne opracowania o charakterze eksperckim i doradczym, jak również inne aktywności Profesora, a w tym zwłaszcza:

1. działalność w stowarzyszeniach naukowych, w tym zwłaszcza Europejskim Stowarzyszeniu Ekonomistów Środowiska i Zasobów Naturalnych – Oddział Polski (m.in. funkcja wiceprezesa), przekształconym następnie w Polskie Stowarzyszenie Ekonomistów Środowiska i Zasobów Naturalnych;
2. współpraca z centralnymi organami administracji państwowej, w tym zwłaszcza Ministerstwem Środowiska, oraz organami samorządu terytorialnego;

3. działania na rzecz podnoszenia poziomu edukacji ekologicznej społeczeństwa przez organizacje różnych form edukacji ekologicznej, w tym zwłaszcza organizację Regionalnego Centrum Edukacji Ekologicznej w Białymstoku i autorstwo bądź współautorstwo wielu cennych publikacji w tym zakresie;
4. bezpośrednie działania organizacyjne związane z urzeczywistnianiem idei trwałego i ekologicznie zrównoważonego rozwoju, zwłaszcza w ramach Programu „Zielone Płuca Polski”;
5. organizacja konferencji i seminariów naukowych, w tym w szczególności największej w Polsce interdyscyplinarnej, cyklicznej konferencji „Uwarunkowania i mechanizmy ekorozwoju”;
6. działalność wydawnicza, a zwłaszcza utworzenie i prowadzenie przez niemal 20 lat jako redaktor naczelny periodyku „Ekonomia i Środowiska”, przez długi czas jedynego tego rodzaju pisma naukowego w krajach Europy Środkowo-Wschodniej. Ponadto, z inicjatywy Profesora Bazylego Poskrobko powstało bardzo zasłużone dla rozwoju ekonomii środowiska i ekonomii ekologicznej w Polsce Wydawnictwo „Ekonomia i Środowisko”.

Przedsięwzięcia, które Profesor Bazyli Poskrobko inicjował i realizował odegrały i nadal odgrywają wiodącą rolę w stworzeniu oraz konsolidacji polskiego środowiska badaczy, a także praktyków zajmujących się środowiskiem przyrodniczym i jego relacjami z człowiekiem, społeczeństwem czy gospodarką. Dzięki pomysłom i wieloletniej pracy Profesora możemy dzisiaj cieszyć się istnieniem takiej wspólnoty, podejmującej liczne badania, opracowującej publikacje, popularyzującej wiedzę oraz wprowadzającej zagadnienia ekonomiczno-ekologiczne do życia akademickiego, społecznego i gospodarczego, wspólnoty przyjaznych sobie ludzi.

Wspominając dzieło Profesora Bazylego Poskrobko jako uczonego i nauczyciela akademickiego, jako osoby, która wniosła ogromny wkład do polskiej nauki ekonomii w zakresie takich subdyscyplin jak ekonomia i ekonomia środowiska, ekonomia ekologiczna, ekonomia zrównoważonego rozwoju oraz zarządzanie ochroną środowiska (zarządzanie ekologiczne), nie sposób choćby krótko nie powiedzieć o Nim jako o Człowieku. Dla nas bowiem (piszących to wspomnienie) w tym właśnie personalnym wymiarze Jego odejście jest stratą największą i najbardziej bolesną. Tracimy wraz z Jego odejściem serdecznego i niezawodnego Przyjaciela, osobę, której bardzo dużo zawdzięczamy w wymiarze zawodowym, Kolegę z którym współpraca była zawsze i inspirująca i zobowiązująca, z którym przeżyliśmy także wiele miłych i radosnych chwil w życiu prywatnym – na przykład kiedy nam pokazywał wspaniałości podlaskiej przyrody i kultury – który zawsze miał dla nas czas, z którym rozmowa, czy to bezpośrednia czy telefoniczna, rozpoczynała się zawsze szczerym i serdecznym, krótkim zdaniem: witam cię mój przyjacielu.

Wielu z nas odwiedzało prywatnie Profesora Bazylego Poskrobko i jego najbliższych w domu, ciepłym i serdecznym, jak Oni sami. Były niekończące się rozmowy, mądre opowieści Profesora i radość bycia ze sobą. Poruszaliśmy wówczas nie tylko problemy naukowe. Profesor Bazyli Poskrobko miał, o czym nie wszyscy wiedzieli,

duszę artysty. Potrafił zachwycać się pięknem przyrody, estetyką dzieł sztuki, fascynacją płynącą z lektury książek. Sam również wspaniale opowiadał i pisał utwory literackie, niezwykle i bardzo osobiste. Miał w tym zakresie ciekawe pomysły i rozpoczął ich realizację; zaskakująca śmierć nie pozwoliła ich dokończyć.

Przy pożegnaniu Profesora byliśmy świadkami wielu bardzo osobistych i pełnych wzruszenia czy smutku wspomnień oraz refleksji związanych z Osobą Bazylego Poskrobko, a tym, co je łączyło było uczucie głębokiej wdzięczności za nieustanne tworzenie przez Niego niepowtarzalnej atmosfery życzliwości, serdeczności, gościnności i gotowości do pomocy. Ale jednocześnie Profesor Bazyli Poskrobko unikał deklaracji – zawsze Jego pomoc była bardzo konkretna i dobrze adresowana. I było w tym coś niesłychanie wzruszającego – Profesor Bazyli Poskrobko zawsze uważał, że to tylko On powinien nam dziękować i przepraszać, że może nie dość pomógł. Był to przejaw wielkiej POKORY w stosunku do tego co robił dla innych i wielkiej SKROMNOŚCI, gdy ciągle umniejszał własne zasługi i podkreślał, nawet przerysowując, zasługi innych. A przecież to właśnie Profesor Bazyli Poskrobko stworzył, zwłaszcza przez organizowanie w Białymstoku, Supraślu czy Białowieży cyklu konferencji „Mechanizmy ekorozwoju”, swoiste laboratorium integrowania, nie tylko krajowego środowiska, ekologów, ekonomistów, inżynierów, Mottem tego integrowania była zawsze przypomniana przez Profesora – przyjaźń w uprawianiu nauki. To laboratorium nieustannie było wzbogacane fantastycznymi wyprawami i zwiedzaniem Podlasia, a niemal w każdym miejscu tego regionu był przez „tutejszych” rozpoznawany i serdecznie witany. To były niezapomniane chwile, w których poznawaliśmy i odczuwaliśmy Wielkie Serce Jego samego, a także Jego Rodziny i Jego Współpracowników. Była to gościnność i serdeczność tak charakterystyczna dla ludzi Podlasia.

Profesor Bazyli Poskrobko nigdy nie administrował ludźmi. Potrafił z nimi nawiązać takie kontakty, które zawsze zachęcały do samorozwoju, do podejmowania nowych wyzwań, niekiedy tylko pozornie – jak przekonywał – przekraczających ich możliwości. Swoją niezwykłą osobowością przyciągał do siebie ludzi, którzy w Jego towarzystwie czuli się potrzebni, zwyczajnie dobrze. Tak było przy wielu inicjatywach Profesora Bazylego Poskrobko. Ich ilość trudno wymieniść, ale zawsze cechowała je unikatowość pomysłu, otwarcie na wymianę poglądów oraz niesamowita konsekwencja we wprowadzaniu ich w życie.

Mamy świadomość, że wraz ze śmiercią Profesora Bazylego Poskrobko coś bezpowrotnie straciliśmy. Odszedł od nas Człowiek, który był tak rzadkim przykładem prawości, rzetelności, pracowitości, otwartości na ludzi i ich problemy. Codziennie będzie nam brakować Kolegi, Przyjaciela i Profesora, mądrego Doradcy.

Drogi Bazyli, żegnaj nasz Przyjacielu!